

WAGNERIANA CATALANA Nº 22 ANY 2005

TEMA 2. ANÀLISIS DE LA SEVA OBRA EN GENERAL: MUSICOLÒGIC,
DRAMÀTIC, POLÍTIC.....

TÍTOL: **PAISATGES WAGNERIANS: EL BOSC HERCINIÀ***

AUTOR: *Cyril Plante*

Una de les particularitats de l'obra de Richard Wagner és la seva capacitat d'evocar atmosferes precises i grandioses: escoltar la seva música ens fa penetrar en un espai definit i característic. Ens inspira imatges, representacions, projeccions. Certament, això es deu a la imatgeria wagneriana que ha sobreviscut fins als nostres dies. No obstant, el manlleu a mites germànics i a llegendes medievals per a escriure els llibrets, ha permès l'associació de l'obra amb els paisatges que analitzarem tot seguit.

Més enllà de l'obra, és la biografia de Wagner allò que ens porta igualment cap a representacions ben definides de paisatges romàntics, principalment el seu exili a Suïssa i, sobretot, la seva amistat amb el rei Lluís II de Baviera, referència que ens imposa un marc decoratiu de les majors característiques. Totes aquestes representacions es barregen i formen, en l'esperit de cadascú, un paisatge idealista de l'univers wagnerià: boscos hercinians, la violència dels elements naturals, castells medievals i riberes armorianes.

Abans de Richard Wagner, l'òpera no havia adquirit aquesta potència en la imaginació de l'espai a favor d'un compositor. Només el "Freischütz" encetà aquesta progressió vers la creació d'una decoració propera a una natura somniada. Giuseppe Verdi col·loca la seva obra a l'època bíblica (Nabuco) fins al segle XIX (La Traviata), passant pel període medieval i pel renaixement, però la manca d'harmonia espacial i temporal sostreu l'evocació d'un paisatge típicament verdià. Cal afegir que els llibretistes de Verdi escassament col·loquen llurs accions en un espai natural; més aviat ho fan en un lloc arquitecturalment definidor d'una època històrica ben distinta.

DELS BOSCOS HERCINIANS

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

La boscúria és un dels paisatges més representatius de l'obra wagneriana, ja que aquest marc natural per excel·lència reagrupa diversos elements decisius en el si de la creació artística.

El bosc és el lloc de l'isolament, del misteri, i alhora del perill i de la inseguretat. El bosc representa aquesta natura salvatge, i ensem amb hostil i protectora.

La Tetralogia representa moltes vegades la boscúria. La primera n'és la del primer acte de **La Valquíria**. La cabana de **Hunding** se situa dins d'un bosc. El freixe, al voltant del qual s'ha bastit l'habitable, és el símbol poderós d'aquest bosc que envolta **Sieglinde** i que la salvarà.

Sigmund és igualment un "home dels boscos", ja que confessa a **Hunding**, tot evocant la seva existència malaurada: *"Proscrit, el meu pare fugí amb mi, el fill viscut llargs anys amb el Llop al bosc salvatge"*

El bosc protegirà **Sigmund** i **Wotan** de les tribus que desitgen llur mort. Quan **Wotan** abandona **Sigmund** deixant-li només una pell de llop, **Sigmund** intenta sortir d'aquest bosc, que el protegeix, però que l'aïlla del món. Tanmateix, és refusat per la civilització, temorenc de l'aspecte salvatge i natural d'aquest estranger: *"He volgut sortir dels boscos, empeny cap els homes i les dones. He maldat per veure, buscar arreu un amic o una companya, he estat sempre rebutjat."*

La nostra imaginació dibuixa aleshores aquest bosc hercinià on viuen tribus violentes i salvatges, habitants de coves, envoltats de llops, i aquests elements dramàtics associats a l'ombrívola música dels recitats de **Sigmund**, creen instantàniament paisatges de llegendes nòrdiques.

A la fi de l'acte primer, el bosc s'obre als bessons, sota el clar de lluna, oferint-los la fugida i protecció. Aquests arbres que imaginàvem corbats sota el vent de l'oratge, a l'inici de l'acte, ens apareixen com pilars benefactors, argentats pels raigs lunars. El freixe que suporta la cabana, que és un leitmotiv visual d'Yggdrasil, resulta ser un ajudant per a la parella, ja que guarda en els seus flancs nusos l'arma prodigiosa, l'espasa Nothung, regal del déu **Wotan** a la seva trista descendència.

L'altre bosc que intervé en **La Valquíria** és representat en el decorat del tercer acte: *"A la dreta, un bosc d'avets limita l'escena."*

Ens trobem en un paisatge muntanyós, ennuvolat i menys lúgubre que en el primer acte, més amenaçador, però. Aquest bosc d'avets és aquí més aviat un accessori de la decoració, ja que les valquíries surten de darrere d'aquests arbres, menant llurs muntures lliures. Això no

obstant, aquests avets apareixen sovint en els quadres i en les obres pictòriques que representen el darrer acte de **La Valquíria**. És un record dels avets de la Selva Negra, que afegeix un toc típicament germànic? Hom ho pot creure.

En revenja, la valquíria **Siegrune** ens ensenya l'existència d'un bosc molt més important des d'un punt de vista dramaturgic pel recitat: es tracta del bosc de **Fafner**, "*molt lluny a l'est s'estén una selva; Fafner s'hi emportà el tresor dels Nibelungs.*"

Grimgerde replica que aquest no és pas un lloc segur per una dona sola i encinta, però **Brünnhilde** sap que la natura no pot sinó protegir **Sieglinde**, que es troba en el més gran desànim: "*però el bosc la protegíx de l'ira de Wotan: el déu poderós tem i evita aquests llocs.*"

Wotan, que ha tallat la branca del freixe sagrat, tindrà por de les represàlies de la natura? La maledicció que plana damunt seu no és solament la de l'anell, sinó igualment la de la natura, que ha estat mutilada i sollada pel déu. Ell ha esqueixat una branca d'Yggrasdil per a fer-se'n una llança, i ha begut a la font. És conscient de la protecció que pot aportar el bosc, i fa jaure **Brünnhilde** sota les amples branques d'un avet.

Malgrat tot, el personatge de la *Tetralogia* més proper al bosc és **Siegfried**. Ell és "l'home de natura" per excel·lència, nascut al bosc, criat pel nan **Mime** dins la seva cova, envoltada d'arbres d'una frondositat que amb prou feines deixa passar el sol. Els animals són els seus companys i viuen en el mateix element silvestre.

Si en el primer acte de **Siegfried** el bosc només es troba en un segon pla, darrere la cova de **Mime**, indret rústec, simulacre de civilització, en el segon acte el bosc se situa al primer pla, posposant la cova de la venalitat, la de **Fafner**, al segon pla.

En aquest univers bucòlic, **Siegfried** reprendrà el contacte amb la natura, contràriament al seu avi **Wotan**. Assegut sota el til·ler, entra en comunió amb l'arbre, el món vegetal, la matriu universal, allò que orienta els seus pensaments envers la seva mare. **Siegfried** evoca tendrament aquesta mare que mai no ha conegut, aquest amor que tant li ha mancat. Desitjaria conèixer el seu rostre i s'interroga sobre la seva mort. Llavors exclama: "*Ah!, com el fill voldria veure la seva mare! La meva mare. Una dona!*"

En aquest precís instant, l'ocell dels boscos comença a piular, a dalt, suspès al cim del til·ler. Jo penso que aquest ocellet simbolitza l'ànima de **Sieglinde**, que vé a consolar el seu fill, a protegir-lo del complot de **Mime** i d'**Alberich**. I per passar de l'ocell a l'àngel n'hi ha prou amb eixamplar les ales.....

No sembla que, en matar el drac, **Siegfried** alliberi la paraula de la seva mare, paraula

ofegada per la por que sovint esdevé comprensible en l'infant?. Llavors, l'ocell guia **Siegfried** envers **Brünnhilde**... l'ànima de **Sieglinde** guia el seu fill cap a la qui el va salvar un dia, quan ella es trobava en dificultat i desitjava ajudar al seu torn. El bosc és el lloc d'alliberament per a **Siegfried**, el qual penetra en un món interior, mata el drac que mantenia presonera la paraula maternal i mata també aquest pare fictici que havia estat **Mime**. Aparentment, Richard Wagner ha anat a buscar en el més profund dels símbols de contes i llegendes, aquesta escena d'un ésser pur, proper a la natura, innocent, que dialoga amb els ocells, atent al cant del murmurí del bosc. L'escena 2 de l'acte II és una pausa, un temps de meditació, on l'espai roman restringit per les branques dels arbres que envolten **Siegfried**, i el bressen amb les seves remors delicades.

El dramaturg Richard Wagner coneixia les dificultats a què sometia la posta en escena, en imaginar un bosc i un ocell com personatges, però eren d'una importància capital per a l'acció dramàtica, psicològica, i per a l'equilibri de les tensions.

Si, en passar a l'univers humà dels Gibichunge, el bosc desapareix cap a l'estat primari, el retrobem a l'inici de l'acte III del *Capvespre dels Déus*. Wagner escriu en la didascalía: "*Lloc salvatge de bosquíria i de rocam, en la vall del Rhin*". És en aquesta clariana que **Siegfried** és assassinat per **Hagen**. Els arbres ja no poden protegir més el jove, veritablement maleït per l'anell que porta al seu dit. **Siegfried** ja no és l'innocent, és manipulat per **Hagen** i ha perdut el seu poder instintiu, car diu: "*En sentir cantar les dones/he oblidat del tot els ocells*". Amb l'amor de la dona ha oblidat l'ocell mare...

Tot i això, el bosc es retroba en la foguera que **Brünnhilde** ha aixecat per a formar un llit nupcial. **Siegfried** barreja les seves cendres amb les dels arbres, permetent un nou cicle natural.

El bosc és igualment un element essencial a **Parsifal**. És curiós veure que Wagner descriu el bosc de l'Acte I d'una forma estranya: "*Un bosc ombrívol, serè, però que no té res de tenebrós*".

No sembla pas que el vulgui diferenciar dels boscos amenaçadors del *Ring* i posar en valor el rigor religiós en la decoració. Es cert que es tracta d'un bosc sagrat, amb un llac al fons, en el més pur romanticisme.

Parsifal, a imatge de **Siegfried**, és igualment un "home dels boscos", ja que confessa a **Gurnemanz**: "*Vivim en el bosc i en els prats salvatges*". Un dia, a la vora del bosc, trobà uns cavallers que volgué encaçar, sense aconseguir-ho. Aleshores, vagà sense retrobar el camí que el portés al bosc on l'esperava la seva mare.

El bosc reapareix a l'últim acte, és ell qui amaga **Kundry** entre les bardisses.. La pecadora s'adorm sovint a redós d'aquesta natura acollidora, en tornar de les seves escapades misterioses. Igualment, **Parsifal** retorna a l'escena, amb la seva armadura negra, i eixint del bosc: *Ella (Kundry) mira vers els boscos i, lluny, veu un home que s'acosta"... "Parsifal surt del bosc"*.

Parsifal reneix de la natura, i després de molts anys de vagar, retroba el camí del seu bosc original . Aquest bosc on l'aigua és tan important, ja que el primer acte ens presenta un llac sagrat, en el qual **Amfortas** cerca guarir la seva ferida, i al tercer acte trobem la font d'on es poua l'aigua que banya els peus de **Parsifal** i l'aigua que beneeix **Kundry**.

Un bosc... una font... el paisatge de **Parsifal** no podria ser un retorn cap a un ideal natural, que ni l'home ni el déu no haurien embrutat amb llur empremta destructiva?. El miratge seductor i temptador del jardí encantat, dotat de les seves flors, embriagadores i malèfiques, ha desaparegut, per deixar lloc a una natura més austera i essencial.

* Extracte de l'obra no publicada "*Les Payssages Wagnériens*" de Cyril Plante .